

บทคัดย่อ

การศึกษา ความสำเร็จของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จังหวัดนครศรีธรรมราช ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาความสำเร็จของการพัฒนาแปลงต้นแบบการทำเกษตรที่สามารถปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และนำไปสู่การรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร และมีการจัดการทรัพยากรทางการเกษตรและการทำการเกษตรที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม (Go Green) เพื่อการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (๒) ศึกษาความตระหนักรู้ ความเข้าใจการทำการเกษตรที่สามารถปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเกษตรกร ก่อน - หลัง เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จังหวัดนครศรีธรรมราช (๓) ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ (๔) ศึกษาความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ และ (๕) ศึกษาความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะ ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ผลที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นข้อเสนอแนวทางในการวางแผนพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง ให้มีความสามารถในการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สืบค้นข้อมูลจากผู้ร่วมโครงการ จำนวน ๕๑ คน รวมถึงสรุปผลการถอดบทเรียน ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นหนึ่งในแปลงต้นแบบ ๔ ภูมิภาค โดยมีนายมุจลินท์ ดิณศิริสุข อายุ ๖๓ ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท เป็นเกษตรกรแปลงต้นแบบภาคใต้ สถานที่ตั้งแปลงอยู่ที่อำเภอเชียรใหญ่ เริ่มทำการเกษตร เมื่อปี ๒๕๑๙ แต่ทำเกษตรเต็มรูปแบบในปี ๒๕๖๐ จนถึงปัจจุบัน พื้นที่ถือครองมีเอกสารสิทธิ์ จำนวน ๕๐ ไร่ ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อทำการเกษตรด้วยตนเอง ได้ขยายผลนำองค์ความรู้และประสบการณ์ทำเกษตรกรรมแบบครบวงจร ถ่ายทอดสู่เกษตรกรและผู้สนใจอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการเป็นวิทยากร หรือการต้อนรับคณะศึกษาดูงาน เกษตรกรแปลงต้นแบบ มีประสบการณ์ในการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ ระยะเวลากว่า ๕๐ ปี ภายในแปลงปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าว ส้มโอทับทิมสยาม มะพร้าว น้ำหอม เลี้ยงปลากินพืช ปาล์มน้ำมัน พืชไร่หลายชนิด ขุดบ่อเก็บกักน้ำเพื่อการเกษตร และเลี้ยงปลากินพืช และปลูกมะละกอรอบบ่อ จุดเปลี่ยนในการทำเกษตรกรรม คือ หลังเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมหนักในพื้นที่จังหวัด ประมาณช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑ ได้ทบทวนแนวคิดโดยปรับเปลี่ยนการผลิตจากทำนาปลูกข้าวมาเป็น

ทำนาผักบุงแก้ว ซึ่งเป็นพืชให้ผลผลิตระยะยาว สร้างรายได้ตลอดปี มีการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการคัดเลือกพันธุ์พืชที่เหมาะสม การวิเคราะห์ดินและปุ๋ยตามหลักวิชาการให้เหมาะกับพืชแต่ละชนิด รวมทั้ง มีการขยายพันธุ์พืชด้วยตนเอง มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตโดยจัดทำปฏิทินการผลิต/แผนการผลิตที่เหมาะสมกับฤดูกาล เกษตรกรแปลงต้นแบบยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกองค์กร/กลุ่มใด ๆ ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรเมื่อประสบปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจึงไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ และยังไม่มีการขอรับรองมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร ปัญหาของแปลงต้นแบบมีเพียงปัญหาน้ำท่วมขังเป็นระยะเวลานานในฤดูน้ำหลากและขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ที่ส่งผลต่อคุณภาพดินภายในแปลงเกษตร ปัญหาฝนทิ้งช่วง สภาพอากาศที่ร้อนจัดทำให้ผลิตผลในแปลงเกิดความเสียหาย คุณภาพไม่เป็นไปตามมาตรฐาน และปัญหาเกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืช ทั้งนี้ เกษตรกรแปลงต้นแบบมีการเตรียมการป้องกันโดยการใช้นวัตกรรมที่คิดค้น และสร้างขึ้นเอง สามารถลดความเสียหายที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนไป และบางปัญหาการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชแก้ไขโดยใช้สารชีวเวอร์เรีย สารจุลินทรีย์ฉีดพ่นในระยะปลอดภัย เกษตรกรแปลงต้นแบบรับรู้ถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ผลกระทบและได้เสนอแนวทางแก้ไขจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในการเพาะปลูกไม้ผล ได้แก่ ฤดูฝน รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลง เช่น อุณหภูมิสูงขึ้น สภาพอากาศแล้งจัดกว่าทุกปี ไม่ตรงฤดูกาล และลมพัดแรง ส่งผลต่อการเตรียมสภาพสวนไม้ผล ระยะเวลาในการตัดแต่งกิ่งเพื่อรับแสงเพิ่มขึ้น การแตกใบอ่อนช้าลง การเจริญเติบโตของต้นลดลง ปริมาณปุ๋ยที่ใช้ในการบำรุงต้นและใบเพิ่มขึ้น โรคของผลไม้ที่พบช่วงฤดูฝนคือโรคแคงเกอร์ ฤดูหนาว รับรู้ว่าฤดูหนาวในปี ๒๕๖๗/๒๕๖๘ อุณหภูมิเปลี่ยนแปลง ไม่ตรงฤดูกาล อุณหภูมิเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเตรียมสภาพสวนไม้ผล ระยะเวลาการพักตัวเตรียมออกดอกเพิ่มขึ้น การใส่ปุ๋ยก่อนการออกดอกไม้ผลในฤดูกาลถัดไป (ใส่ปุ๋ยครั้งที่ ๓) เพิ่มขึ้น การออกดอก ปริมาณการติดผล จำนวนที่เพิ่มขึ้นทำให้คุณภาพลดลง ปริมาณการให้น้ำและความถี่เพิ่มขึ้น จำนวนวันแดดแรงและความแรงแสงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อการเพาะปลูกไม้ผล ปริมาณการออกดอก ติดดอก การใช้ฮอร์โมนการให้น้ำและความถี่เพิ่มขึ้น ขณะที่ปริมาณฝนมีการเปลี่ยนแปลงและฝนตกไม่ตรงฤดูกาล ฤดูร้อน ในปี ๒๕๖๘ รับรู้ว่า อุณหภูมิมีการเปลี่ยนแปลง สูงขึ้นกว่าทุกปี ส่งผลต่อการเพาะปลูกไม้ผล ระยะเวลาในการสุกของผลไม้ผลสั้นลง ความสมบูรณ์ของลักษณะผล ผลผลิตมีขนาดเล็ก บริเวณกลีบและขั้วของผลเสียหาย ผิวของผลแตกมียางไหล ปริมาณการให้น้ำและความถี่เพิ่มขึ้น ปริมาณผลผลิตที่เสียหายเพิ่มขึ้น จำนวนวันแดดแรงและความแรงแสงมีการเปลี่ยนแปลง ส่งผลโดยจำนวนวันแดดแรงและความแรงของแสงมากขึ้น จำนวนวันแดดแรงและความแรงแสงเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเพาะปลูกไม้ผล ปริมาณฝนมีการเปลี่ยนแปลง น้ำฝน

ลดลงกว่าปกติและตกไม่ตรงฤดูกาล ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวลดลง ความชื้นในอากาศมีการเปลี่ยนแปลง อากาศมีความชื้นน้อย ความชื้นในอากาศเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเพาะปลูกไม้ผลทั้งปริมาณและคุณภาพของผล ปริมาณการให้น้ำและความถี่และปุ๋ยที่ใช้เพิ่มขึ้น ปริมาณศัตรูพืชเพิ่มขึ้น **แนวทางการแก้ไขปัญหา** เกษตรกรแปลงต้นแบบมีแนวทางจัดการการเพาะปลูกไม้ผลจากผลกระทบของอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลง คือ เปลี่ยนวิธีการ เป็นกักตุนน้ำไว้ใช้ทางการเกษตรในฤดูกาลที่ขาดแคลนน้ำ ใช้ระบบน้ำสปริงเกอร์เพื่อรักษาอุณหภูมิของดินไม่ให้สูงเกินไป หากทางป้องกัน กำจัดศัตรูพืชที่อาจจะเกิดขึ้น แนวทางการจัดการการเพาะปลูกไม้ผลจากผลกระทบของจำนวนวันแดดแรงและความแรงแสงเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนวิธีการ โดยทำการคลุมโคนต้นไม้ด้วยฟางเพื่อกักเก็บความชื้นไม่ให้ระเหยเร็วเกินไป แนวทางการจัดการการเพาะปลูกไม้ผลจากผลกระทบของปริมาณน้ำฝนที่เปลี่ยนแปลง มีแนวทาง คือ เปลี่ยนวิธีการ โดยวางแผนทำปฏิทินการผลิต เพื่อบังคับระยะเวลาการติดผล ออกผล และเก็บเกี่ยวที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้น้อยที่สุด แนวทางการจัดการการเพาะปลูกไม้ผลจากผลกระทบของความชื้นในอากาศที่เปลี่ยนแปลง คือเปลี่ยนวิธีการ โดยใช้ระบบสปริงเกอร์ในการรดน้ำเพื่อรักษาอุณหภูมิของดินไม่ให้สูงเกินไปและคลุมโคนต้นไม้ แนวทางการจัดการการเพาะปลูกไม้ผลจากผลกระทบของกระแสน้ำที่เปลี่ยนแปลง คือ เปลี่ยนวิธีการ ด้วยปรากฏการณ์เอลนีโญเมื่อกระแสน้ำกำลังอ่อนส่งผลให้ภาวะฝนทิ้งช่วง หรือภาวะแล้ง น้ำระเหยเร็วจึงมีความจำเป็นต้องกักเก็บน้ำไว้ใช้ และเปลี่ยนมาใช้ระบบสปริงเกอร์แทนเพื่อรักษาอุณหภูมิของดินไม่ให้สูงเกินไป จนส่งผลต่อการเจริญเติบโตของต้นไม้ได้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกร พบว่า เกษตรกรทั้งเพศชายและเพศหญิงให้ความสนใจต่อการปรับตัวและการเตรียมรับมือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไม่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงวัยแรงงาน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่ามากที่สุด ทำสวนเป็นอาชีพหลักมากที่สุด รองลงมาคือ อาชีพทำนาเท่ากันกับอาชีพเกษตรผสมผสาน จำนวนสมาชิกครัวเรือน จำนวน ๓ - ๔ คน มากที่สุด ส่วนใหญ่มีรายได้ครัวเรือนต่อเดือนมากกว่า ๒๐,๐๐๑ บาท และรายจ่ายครัวเรือนต่อเดือน ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท เกษตรกรทั้งหมดอาศัยอยู่ในอำเภอเชียรใหญ่ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องที่ปัจจุบันมากกว่า ๓ ปี ส่วนใหญ่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรและปรับปรุงทุกปี

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความตระหนักรู้ ความเข้าใจการทำการเกษตรที่สามารถปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น จาก ๖๔.๕๒ เป็น ๖๙.๘๙ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน (Integrated Pest Management: IPM) มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น จาก ๖๓.๘๒ เป็น ๗๐.๐๐ ด้านการวิเคราะห์และการจัดการด้านดินและน้ำแบบครบวงจร มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น จาก ๖๓.๖๖ เป็น ๖๙.๒๐ ด้านการเตรียมความพร้อมแปลง

เพื่อรับรองมาตรฐานปลอดภัย และการขอรับรองด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น จาก ๖๖.๐๘ เป็น ๗๐.๔๘

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านการถ่ายทอดของวิทยากร ความพึงพอใจของเกษตรกร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า พึงพอใจต่อการจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหามากที่สุด รองลงมา คือ ความรอบรู้ของวิทยากรต่อหัวข้อที่บรรยาย การเปิดโอกาสให้เกษตรกรซักถาม และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เข้าร่วมอบรมตามลำดับ ด้านการบริหารจัดการโครงการ ความพึงพอใจของเกษตรกร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า พึงพอใจต่อความเหมาะสมของระยะเวลาฝึกอบรม (จำนวนชั่วโมง)มากที่สุด รองลงมา คือ ความเหมาะสมของสถานที่จัดอบรม เท่ากันกับ อาหารกลางวัน อาหารว่าง เครื่องดื่ม มีความเหมาะสม การอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ และพึงพอใจต่อเนื้อหาการฝึกอบรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า ส่วนใหญ่มีความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดสู่บุคคลอื่นได้มากที่สุด รองลงมา คือ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ความสำเร็จของโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความคิดเห็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ ดังนี้

๑. ขอให้ภาครัฐทบทวนกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยพิบัติ ให้ครอบคลุมความเสียหายอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างฉับพลัน ที่ไม่เป็นกรณีเสียหายสิ้นเชิง เช่น โดนลม หรือพายุพัดพืชผลการเกษตร ร่วงหล่น แต่ไม่ส่งผลต่อต้น ซึ่งตามระเบียบการช่วยเหลือ จะเยียวยา กรณีต้นเสียหายสิ้นเชิงเท่านั้น

๒. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรเจ้าของสวน แต่ยังคงกระทบไปถึงลูกจ้าง แรงงานภาคเกษตร ขอให้ภาครัฐให้ความสำคัญและดูแลอย่างทั่วถึง

๓. ควรให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องติดตามและสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระยะยาวด้วย เพื่อจะได้ทราบผลสำเร็จของโครงการอย่างแท้จริง

๔. นอกจากภาคเกษตรจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแล้ว ภาคเกษตรยังเป็นภาคที่มีส่วนร่วมในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่ชั้นบรรยากาศ ขณะเดียวกันภาคเกษตรก็ยังสามารถช่วยลดก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศได้ หากมีการจัดการอย่างเหมาะสม เช่น การเตรียมดินโดยไม่ไถพรวน (No-till Farming) การปลูกพืชคลุมดิน การจัดการดินโดยเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน เป็นต้น ดังนั้น การหาแนวทางเพื่อรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและแนวทางการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจึงนับว่ามีความสำคัญมากในภาคเกษตร

๕. เกษตรกรมีความกังวลในผลกระทบที่เกิดจากโครงการที่เกี่ยวกับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรกรรม เนื่องจากวิธีการผลิตของภาคใต้ โดยเฉพาะสวนยางพารา เลี้ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการเผาปรน เพื่อป้องกันโรคพืช ที่จะเกิดในอนาคต จึงขอให้ภาครัฐหามาตรการดูแลผลกระทบเหล่านี้ด้วย

๖. เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดแคลนเงินทุน หรือปัจจัยในการรองรับการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จึงขอให้ภาครัฐให้การสนับสนุนตามความจำเป็นและเหมาะสม

๗. เกษตรกรมีความชื่นชม ต่อการทำงานเชิงรุกของหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้แก่เกษตรกร โดยมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่ดูแลด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มาร่วมให้ความรู้ในการอบรมเกษตรกรครั้งนี้

ผลการถอดบทเรียนโครงการพัฒนาเกษตรกรมัยยืนเพื่อการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จังหวัดนครศรีธรรมราช

การถอดบทเรียนโครงการพัฒนาเกษตรกรมัยยืนเพื่อการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จังหวัดนครศรีธรรมราช จากประสบการณ์ของเกษตรกรแปลงต้นแบบจังหวัดนครศรีธรรมราช และความรู้ตามหลักวิชาการของหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ๒ เงื่อนไข ๓ ห่วง และ ๔ มิติ ดังนี้

๒ เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม

๑) **เงื่อนไขความรู้** เกษตรกรแปลงต้นแบบและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องร่วมสร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจ แก่เกษตรกรเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การปรับใช้สายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสภาพภูมิอากาศ การจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน การจัดการด้านดินและน้ำแบบครบวงจร การเตรียมความพร้อมแปลงเพื่อรับรองมาตรฐานปลอดภัยและการขอรับรองด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และการจัดการของเหลือใช้ทางการเกษตรโดยแนวทาง BCG

๒) เจื่อนใจคุณธรรม เกษตรกรผู้ร่วมโครงการเกิดความตระหนักรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการทำเกษตรกรรมว่าจำเป็นจะต้องมีความซื่อสัตย์ (ต่อตนเอง ต่อพ่อค้า ต่อผู้บริโภค) ความขยัน อดทน มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ และความร่วมมือในการทำงาน

๓) ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน เกษตรกรผู้ร่วมโครงการ ได้รับทราบและรับประโยชน์จากการทำเกษตรกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

๑) ความพอประมาณ คือ ได้เรียนรู้การทำเกษตรกรรมที่สามารถปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ได้เรียนรู้การใช้วัสดุทางการเกษตรได้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่า รู้จักปรับใช้พันธุ์พืชที่หาง่ายมาปลูก เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ รู้จักประมาณการลงทุน

๒) ความมีเหตุผล คือ มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวอย่างในการปรับตัวได้เป็นอย่างดี ได้เรียนรู้ทั้งหลักทฤษฎีจากผู้ถ่ายทอดที่มีประสบการณ์ตรง และนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญตามสายอาชีพและเกษตรกรฝึกปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอน ได้เรียนรู้การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีแนวทางการประยุกต์ใช้และสร้างรายได้เสริมในลักษณะการทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน และเห็นความสำคัญของการขึ้นทะเบียนเกษตรกรและการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ

๓) มีภูมิคุ้มกัน คือ เกษตรกรผู้ร่วมโครงการสามารถนำความรู้การทำเกษตรแบบผสมผสานไปใช้ในครัวเรือน มีความรู้เพื่อการเตรียมตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ สามารถวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลหน่วยงานภาครัฐได้อย่างตรงความต้องการ และบุคคลในครอบครัวสุขภาพแข็งแรง ปลอดภัยจากอาหารที่มีสารเคมีอันตราย

นำไปสู่ประโยชน์ใน ๔ มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านวัฒนธรรม เกษตรกรได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติมิติต่าง ๆ ได้แก่

๑) มิติด้านเศรษฐกิจ สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มจากการทำเกษตรแบบผสมผสาน มีการใช้วัสดุและอุปกรณ์ในการเพาะปลูกอย่างเหมาะสม

๒) มิติด้านสังคม เกษตรกรรู้จักการทำงานเป็นทีมและยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ครอบครัว และชุมชน

๓) มิติด้านสิ่งแวดล้อม เกษตรกรได้รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงผลกระทบในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

๔) มิติด้านวัฒนธรรม เกษตรกรมีความภูมิใจในภูมิปัญญาไทย และสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการประกอบอาชีพ